

Душан Достанић*

*Институт за политичке
студије, Београд*

ПАНАЈОТИС КОНДИЛИС И МЕТАМОРФОЗЕ ДРУШТВА

Приказ књиге: Falk Horst (Hrsg.), *Panajotis Kondylis und die Metamorphosen der Gesellschaft. Ohne Macht lässt sich nichts machen. Aufsätze und Essays*, Duncker & Humblot, Berlin, 2019, 267. стр.

Прерано преминули филозоф Панајотис Кондилис (1943 – 1998) у Србији је готово потпуно непознат и то упркос његовом значајном делу и обимној продукцији. Слабо је познато и да је Кондилис већ сасвим рано означен као „анти-Фукујама“ (Армин Молер) или да је писац до сада најбоље студије о конзервативизму, која је многима неугодна јер их узнемирава у њиховим удобним позицијама, што се односи како на прогресивистичке противнике конзервативизма, тако и на оне који се у конзервативизмом служе као покрићем и изговором за сопствени конформизам и опортунизам.

Поред историје конзервативизма, Кондилис је иза себе оставио вредна дела посвећена просветитељству, Макијавелију, Монтескијеу, основама социјалне онтологије и питањима моћи. Заправо, моћ је у Кондилисовом делу била кључни концепт (Терпстра). За све оне који су склони да производе сопствене уобразиље проглашавају за стварност Кондилис је био неугодан мислилац јер је захваљујући свом темељном образовању полазио од

* dusan_dostanic@yahoo.co.uk

извора и темељних питања. У склопу истраживања извора, као уредник приредио је и две антологије филозофских текстова (*Der Philosoph und die Lust* и *Der Philosoph und die Macht*). „Хипернорамтивистички оријентисани“ (Дирш) академски и политички естаблишмент имао је у овом Грку незгодног изазивача који се није могао отписати уз помоћ пригодне етикете, можда и зато што су му политичке амбиције биле стране. Ипак, у време када су толики отписивали нацију, сматрајући да је она „застарела“ и „превазиђена“, Кондилис их је са добрим аргументима уверавао у супротно, показујући да је свет још далеко од краја националне државе. Није чудо када Тил Кинцел каже да читање Кондилиса може важити за „акт духовне хигијене“ и „вежбање у слободи духа“ (стр. 22). Припадао је реалистичкој традицији, односно оном низу који почиње са Тукидидом и преко Макијавелија сеже до Макса Вебера, Карла Шмита и Арнолда Гелена. Централне категорије његовог мишљења биле су моћ, одлука, самопотврђивање и жеља за преживљавањем, а свет политике је за њега свет борбе

конкретних актера, а полемички карактер мишљења представља кључ за разумевање сваке филозофске позиције. Свудагдесепоставља питање самоодржања, тамо се, према Кондилису, поставља и питање моћи, чиме и разликовање између пријатеља и непријатеља постаје неизбежно. Укратко, Кондилис је био свестан да се, као што стоји и у поднаслову овог зборника, без моћи не може ништа урадити.

Прошле године, кратко након двадесетогодишњице Кондилисове смрти, изашао је нови зборник текстова посвећен овом значајном мислиоцу. Као и у случају прошлог зборника, уредник је др Фалк Хорст, а међу ауторима су угледна имена немачке интелектуалне сцене попут Тила Кинцела, Ханс-Кристоф Крауса, Штефана Бројера, Себастиана Ебингена, Манфреда Валтера... Сви они су из перспективе свог поља интересовања покушали да баце светло на Кондилисово дело. Тако се у зборнику налазе прилози о просветитељству, конзервативизму, критици метафизике или о теорији моћи. Реч је о укупно дванаест прилога подељених у три тематска блока. Први блок

односи се на два идејно-историјска Кондилисова рада, односно његове студије о просветитељству и конзервативизму. Реч је о текстовима који нису занимљиви само са становишта историје идеја, будући да се данас на све стране – иако сасвим непрецизно, али зато самоуверено – говори о просветитељству и конзервативизму, па чак и о њиховом споју. Према ономе како је просветитељство и конзервативизам сагледавао Кондилис, свака прича о таквом споју била би чиста бисмислица. Други одељак посвећен је његовој филозофији и антропологији, односно делима о моћи и одлуци, те социјалној онтологији. Прилози из овог одељка имају изузетан значај у данашње време када се пречесто заборавља да је сила „антрополошка константа која остаје да постоји и онда када се из бојажљивости о њој више не говори“ (Кизудис). Само по себи се разуме да сви они који желе да на смислен начин говоре о политици морају полазити од јасног става по питању шта је уопште човек и шта се од политике уопште може очекивати. У трећем делу пажња је посвећена Кондилисовом односу према

Тукидиду и Спинози – мислиоцима које је сматрао циновима на чијим раменима може да стоји. Наравно, три одељка не представљају у себи затворене целине, него се међусобно допуњују и преклапају. На овом месту није могуће детаљније улазити у ставове изнете у појединачним прилозима.

Као што је приређивач нагласио у уводу, циљ зборника је да унапреди научну рецепцију дела Панајотиса Кондилиса и да допринесе избегавању (могућих) неспоразума (7). Зборник је стога конципиран као нека врста увода у Кондилисово дело и, истовремено, као позив да се не остане само на површини, него да се дубље зарони у дело овог изузетног мислиоца. Ипак, у питању је и више од тога, јер ова књига неће бити само од користи онима који се интересују за Кондилиса и његово дело, него свакоме ко је заинтересован за политичко у XXI веку.¹

* Овај рад је примљен 20. августа 2020. године, а прихваћен на састанку Редакције 15. септембра 2020. године.